

наук. конф., м. Запоріжжя, 27 листоп. 2020 р. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/resursy-systemy-okhorony-zdorovya-v-umovakh-viyny-zhovten-2022> (дата звернення: 07.03.2024).

3. Чорнобай В. Г. Інтерактивне навчання англійської мови: комунікативні ігри, таблиці та схеми. *Bulletin of alfred nobel university. Series "pedagogy and psychology"*. 2020. Т. 1, № 19. С. 362–368. URL: <https://doi.org/10.32342/2522-4115-2020-1-19-43> (дата звернення: 07.03.2024).

Гуменюк Михайло Володимирович,
здобувач 3 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 035 Філологія
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна
Науковий керівник – **Гуменюк І. М.,**
доктор педагогічних наук, професор кафедри початкової освіти
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна

ЕКСПРЕСИВНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ПАРЦЕЛЬОВАНИХ, ВСТАВНИХ І ВСТАВЛЕНИХ КОНСТРУКЦІЙ У РЕПОРТАЖНИХ ТЕКСТАХ Я. КУЦАЙ

Актуальність дослідження засобів мовної експресії зумовлена необхідністю ґрунтовного вивчення їхніх функцій, текстотвірного потенціалу та особливостей використання, що сприятиме вдосконаленню української інформаційної продукції публіцистичного стилю загалом, обсяги якої сьогодні стрімко зростають, та репортажу зокрема. Як зауважує В. Ачилова, «експресивне виділення є основною, постійною функцією» синтаксичного прийому парцеляції [1, с. 29]. Використання парцельованих конструкцій у репортажному тексті дозволяє авторові акцентувати увагу читача на кожному окремому елементі синтаксичної структури, надаючи їм значно більшого експресивного навантаження, якого неможливо досягти, залишивши конструкцію цілісною. На думку Р. Козак, парцеляція – це «інструмент винесення автором рематично значущої інформації за межі вихідної синтаксичної конструкції в прагматичних цілях» [2, с. 110]. Тобто парцельований елемент несе навантаження нової інформації як у текстовому, так і в експресивному аспектах.

Я. Куцай періодично застосовує прийом парцеляції, щоб створити ефект доповнення написаного раніше, конкретизування, уточнення. Оскільки парцельовані конструкції зазвичай властиві саме усному мовленню через неможливість мовця повністю продумати висловлювання заздалегідь, у письмовому репортажі вони, як і риторичні запитання, виконують функцію створення ілюзії невимушеного, спонтанного живого спілкування з автором.

Переважна більшість парцельованих конструкцій у збірці репортажів «Лабораторія Ісландія» слугують засобом доповнення змісту основної частини пунктуаційно (а в усному мовленні – інтонаційно) виокремленим парцелятом, завдяки чому й реалізовується мовна експресія: «*Такі вечори, як цей, що зустрічають тебе дробометом колючого граду, викликають тугу за ковдрою та подушкою. І ласкою*» [3, с. 63–64].

Описуючи рослинність Ісландії, Я. Куцай метафорично називає людину «найстрашнішим звіром» і використовує парцеляцію, щоб надати конструкції відтінку роздумів над власним ставленням до зустрічі з подорожніми, вираженим у базовій частині та конкретизованим у парцеляті: «*Довго блукаючи на самоті, я була рада зустрічі з цією істотою. Не завжди. Але частіше так, аніж ні*» [3, с. 21].

За допомогою парцеляції ефект уточнення передано й у інтерв'ю Я. Куцай з Олександрою Чернишовою, українською акторкою в Ісландії: «*Мовляв, гордий ісландець собі такого не дозволить: не влаштовує – шукай щось інше, принцип «стерпиться-злюбитися», як пояснила артистка, в Ісландії не діє. Принаймні на сцені*» [3, с. 268]. Часте використання парцельованих структур створює особливий авторський стиль викладу інформації. В одному абзаці виявлено відразу два випадки вживання вищезгаданих конструкцій: «*Він – директор школи і, як і чимало ісландців, захоплюється фотографуванням природи. І дружини. Пара виховує трьох хлопчиків. Олександра співає їм коліскові українською. І не лише їм*» [3, с. 269]. Парцеляти у наведених прикладах не тільки уточнюють зміст, але й значно розширюють його сприйняття читачем через імпліцитне протиставлення любові до природи і дружини, надаючи більшій ваги саме тому, що винесено за межі основного речення.

Протилежну до проаналізованої вище функцію парцельованих конструкцій спостерігаємо у тих фрагментах репортажів Я. Куцай, у яких за межі базового тексту винесено інформацію нібито другорядну, неважливу для автора, однак необхідну для повноцінного відтворення ситуації. Наприклад: *«Він, звісно ж, запитав у мене, як мені Ісландія, не дочекавшись відповіді, грайливо підморгнув і запропонував тригодинну велосипедну прогулянку та знайомство з містом. **І невеличкий гонорар в обмін на те, що я перекладу його буклет російською**»* [3, с. 43]. Натомість у фрагменті *«Тому я перестала пити каву пізно ввечері. **Принаймні у них удома**»* [3, с. 237] парцелят *«Принаймні у них удома»* підкреслює неважливість для самого автора всього попереднього контексту, вносячи жартівливу конотацію.

Характерною рисою репортажного тексту є використання вставних і вставлених синтаксичних одиниць. О. Новікова зазначає, що *«вставні конструкції виступають засобом репрезентації в тексті автора (оповідача) і його зв'язку із читачем»* [4, с. 42], *«наповнюють текст автора експресивністю, наближають діалогічні елементи тексту до стихії розмовної мови»* [4, с. 46].

Аналіз текстів зі збірки репортажів «Лабораторія Ісландія» показав часте вживання таких вставних слів і їх сполучень, як *«утім»*, *«мабуть»*, *«мовляв»*, *«щоправда»*, *«отже»*, *«звісно»*, *«без сумніву»*, *«на щастя»*: *«**Утім**, конституція не передбачає можливості зменшення зарплатні президента з його ініціативи. Оскільки скромність Гвюдні собі не зміг дозволити, пообіцяв віддати різницю на добрі справи, не розповівши, **щоправда**, на які саме»* [3, с. 146].

Я. Куцай використовує значну кількість вставлених конструкцій, що, як і парцельовані, водночас доповнюють, уточнюють, конкретизують попередню частину, розширюють її додатковою інформацією, а також виконують експресивну функцію, створюючи враження діалогічності мовлення: *«Я сказала Фрейру, що ми з ним колеги (**бо тоді була репортеркою на «5 каналі»**), – і він показав мені радіотелецентр, у якому працює (**«Майже вся апаратура нам дісталася від шведів, для яких вона застара...»**), а після цього запросив поїхати зі своєю дружиною й сином у гори – провідати його батьків»* [3, с. 29]. Крім згаданих вище функцій, наведений приклад ілюструє можливості використання вставлених конструкцій з метою компресії тексту, надання йому інформаційної насиченості, навіть сценічної візуалізації: *«Чимало протестувальників прийшли із гронами бананів (**«Із нашої країни зробили бананову республіку!»**)»* [3, с. 134].

Авторка нерідко використовує вставлені конструкції у комплексі з іншими прийомами та засобами експресивного синтаксису, щоб посилити емоційний ефект, зокрема риторичним запитанням: *«Це між собою вони, як і ми, пояснюють свої спільні провали узагальненням „бо дурні” – от тільки з усмішкою, поблажливо, бо хто ж хоч раз у житті не бовдур? (До того ж, як застерігає **«Повчання Високого зі «Старшої Едди» – найдавнішої збірки ісландських міфів і легенд, – для щастя мудрим надміру не варто бути.»**)»* [3, с. 43]. Особливою експресивністю володіє спонукальна оклична вставлена конструкція, що має вигляд заклику, адресованого безпосередньо читачеві: *«Дві інші – вулканічний попіл і чиста льодовикова вода з-під крана (**тож не купуйте воду в пляшках!**)»* [3, с. 63].

Щоб досягти максимального емоційного впливу на читача, Я. Куцай поєднує використання відразу трьох окличних вставлених конструкцій, одна з яких містить експресивно забарвлене вставне слово *«може»*, що слугує для вираження ступеня ймовірності: *«Ну, проїхав зайцем у громадському транспорті (**ой, може, просто забув!**), завантажив неліцензійне програмне забезпечення (**хай балують себе ліцензійним ті, у кого висока зарплата!**), приніс із роботи додому коробку олівців (**та не для себе ж – у сім'ю!**) і таке інше»* [3, с. 130].

Неодноразово порушуючи суперечливі питання, репортерка покладається на вставні конструкції, щоб вказати джерело повідомлення: *«Чимало ісландців-представників політикуму й бізнесу, **за його словами**, спокушаються звичкою дивитися на себе, як у чомусь кращих за інших»* [3, с. 141]. Це робить стиль викладу прийнятним, зокрема для читачів із протилежними поглядами до висловлених у тексті, а також надає авторці можливість зняти з себе відповідальність за написане, якщо виникне така необхідність.

З метою створення автентичної атмосфери за допомогою мовного середовища Я. Куцай застосовує висловлювання, що поєднують іншомовні фрази у контексті з перекладом як вставленою конструкцією. Для прикладу: *«Але його молоді розробники, котрі називають себе **«Sad Engineer Studios» («Студія сумних інженерів»)**, скаржилися, що журналісти схопилися за родзинку, а головне залишили без уваги»* [3, с. 212]. Такого ж ефекту авторка досягає шляхом транслітерації у вставлених конструкціях автентичних власних назв: *«Зарплатня єпископа (**а наразі єпископині Агнес Сугурдардоуттур**) –*

понад мільйон ісландських крон, тобто майже 8,3 тисячі доларів на місяць, десь утрічі вища від середньої (комікам про такий дохід тільки мріяти)» [3, с. 159].

Отже, вставні, вставлені та парцельовані конструкції у репортажних текстах Я. Куцай ілюструють широкі можливості щодо здійснення різноманітних експресивних функцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ачилова В. П. Парцеляція як один із прийомів експресивного синтаксису. *Учені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. 2011. № 1. С. 25–31.

2. Козак Р. В. Експресивний синтаксис як мовний засіб репрезентації синтаксичної прецедентності у східнослов'янських мовах. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. Кам'янець-Подільський, 2016. № 42. С. 97–102.

3. Куцай Я. Лабораторія Ісландія. Київ : Темпора, 2019. 296 с.

4. Новікова О. О. Структурно-семантичні особливості вставних конструкцій у художніх текстах сучасних українських письменників. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород, 2019. № 11. С. 41–47.

Дудник Олена Володимирівна,
кандидат історичних наук, доцент
Вищий навчальний приватний заклад
«Дніпровський гуманітарний університет»
м. Дніпро, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ В 90-Х РР. ХХ-НА ПОЧ. ХХІ СТ.

На початку 90-х рр. ХХ ст. в Україні почалося зниження темпів економічного зростання. Економічна криза відбилася на всіх галузях народного господарства, зокрема й на системі охорони здоров'я, фінансування якої проводилося за залишковим принципом. Молода Українська незалежна держава потребувала створення власної раціональної структури медичних закладів і установ загальнодержавного й місцевого рівня. Постало завдання значного підвищення ефективності організації медичного забезпечення в країні, поліпшення якості медичного обслуговування населення, його наближення до найкращих міжнародних стандартів. Поліпшення системи охорони здоров'я стало надзвичайно важливою справою для української влади, яка прийняла головний удар Чорнобильської катастрофи.

Після проголошення незалежності України державна політика у сфері охорони здоров'я потребувала здійснення комплексу державних і галузевих заходів. В умовах економічної нестабільності медицина виявилася не готовою до зміни усталених порядків і, відповідно, безпомічною перед проблемами, тому складно сприймала нововведення з боку держави.

Падіння здоров'я нації досягло загрозливих масштабів [1; 58]. Поширюється алкоголізм, наркоманія і психічні розлади, спостерігається значне підвищення рівня інвалідності. Знижувався рівень народжуваності, зростала загальна смертність. Поширювалася смертність від захворювань органів дихання, кровообігу, від нещасних випадків, отруєнь, травм. Ріст інфекційної патології, зокрема туберкульозу, дифтерії, сифілісу, сальмонельозу, інфекційного гепатиту, потребував складної роботи медичних закладів, органів виконавчої влади, а також відповідних фінансових затрат.

Здоров'я та добробут населення значною мірою залежать від навколишнього середовища. Україна в досліджуваний період була найбільш екологічно несприятлива з колишніх республік СРСР. На 40% території України забрудненість в 2-3 рази вища, ніж в середньому по Європі.

Оскільки реальні можливості галузі охорони здоров'я відставали від потреб населення у медичній допомозі, потрібні були серйозні зміни в системі фінансування, впровадження нових економічних методів управління охороною здоров'я, ширше залучення державних і приватних структур. Сфера охорони здоров'я потребувала масштабного реформування. Це було реальним шляхом отримання позитивних результатів.

У вирішенні завдань охорони здоров'я в Україні вагоме місце належало формування нормативно-правових засад охорони здоров'я у нових соціально-економічних реаліях. Радянські засади, на яких була побудована система медичної допомоги в республіці, вичерпала себе і потребувала суттєвої корекції.